

Utbildningsutskottets betänkande 2020/21:UbU8

Studiestöd

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om studiestöd med hänvisning till gällande bestämmelser, pågående arbete och vidtagna åtgärder. Motionerna tar upp frågor om bl.a. villkoren för studiemedel, studiemedel för omställning och livslångt lärande, studiemedelsberättigade utbildningar och studiemedel för studerande med funktionsnedsättning.

I betänkandet finns sex reservationer (M, SD, V, KD, L) och fyra särskilda yttranden (M, SD, C, KD).

Behandlade förslag

Cirka 40 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2020/21.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Utskottets överväganden.....	6
Villkoren för studiemedel.....	6
Utskottets ställningstagande.....	11
Återbetalning och avskrivning av studieskulder.....	12
Utskottets ställningstagande.....	15
Studiemedelsberättigade utbildningar	15
Utskottets ställningstagande.....	17
Studiemedel för studerande med funktionsnedsättning	18
Utskottets ställningstagande.....	20
Motioner som bereds förenklat.....	21
Utskottets ställningstagande.....	21
Reservationer	22
1. Tilläggslån och merkostnadslån m.m., punkt 2 (M)	22
2. Tilläggslån och merkostnadslån m.m., punkt 2 (V)	23
3. Återbetalning och avskrivning av studieskulder, punkt 3 (SD)	23
4. Återbetalning och avskrivning av studieskulder, punkt 3 (KD)	24
5. Återbetalning och avskrivning av studieskulder, punkt 3 (L).....	25
6. Studiemedel för studerande med funktionsnedsättning, punkt 5 (V)....	25
Särskilda yttranden	27
1. Motioner som bereds förenklat, punkt 6 (M).....	27
2. Motioner som bereds förenklat, punkt 6 (SD)	27
3. Motioner som bereds förenklat, punkt 6 (C).....	27
4. Motioner som bereds förenklat, punkt 6 (KD).....	27
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	28
Motioner från allmänna motionstiden 2020/21	28
<i>Bilaga 2</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet i förslagspunkt 6	33

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Studiemedel för omställning och livslångt lärande

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1915 av Sara Heikkinen Breitholtz (S),

2020/21:2378 av Johan Löfstrand m.fl. (S) och

2020/21:3050 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkande 19.

2. Tillägglån och merkostnadsån m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:461 av Kerstin Lundgren (C),

2020/21:1308 av Vasiliki Tsouplaki m.fl. (V) yrkande 5 och

2020/21:3102 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 30.

Reservation 1 (M)

Reservation 2 (V)

3. Återbetalning och avskrivning av studieskulder

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1936 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 15,

2020/21:3142 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 4 och 5 samt

2020/21:3225 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 8.

Reservation 3 (SD)

Reservation 4 (KD)

Reservation 5 (L)

4. Studiemedelsberättigade utbildningar

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2736 av Josefin Malmqvist och Niklas Wykman (båda M)

yrkande 6 och

2020/21:3122 av Tobias Andersson (SD) yrkande 1.

5. Studiemedel för studerande med funktionsnedsättning

Riksdagen avslår motion

2020/21:251 av Ilona Sztatmari Waldau m.fl. (V) yrkandena 5 och 6.

Reservation 6 (V)

6. Motioner som bereds förenklat

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 11 februari 2021

På utbildningsutskottets vägnar

Gunilla Svantorp

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Gunilla Svantorp (S), Roger Haddad (L), Kristina Axén Olin (M), Pia Nilsson (S), Lars Püss (M), Patrick Reslow (SD), Caroline Helmersson Olsson (S), Fredrik Christensson (C), Daniel Riazat (V), Marie-Louise Hänel Sandström (M), Robert Stenkvist (SD), Linus Sköld (S), Tomas Kronståhl (S), Michael Rubbestad (SD), Maria Nilsson (L), Mats Berglund (MP) och Pia Steensland (KD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta ärende behandlar utbildningsutskottet 39 motionsyrkanden om studie-stöd från allmänna motionstiden 2020/21. Av dessa bereds 25 motionsyrkanden förenklat eftersom de tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden. Motionsyrkandena tar upp frågor om bl.a. villkoren för studiemedel, studiemedel för omställning och livslångt lärande, återbetalning och avskrivning av studieskulder, studiemedelsberättigade utbildningar och studiemedel för studerande med funktionsnedsättning.

En förteckning över de behandlade förslagen finns i bilaga 1. Motionsyrkanden som bereds förenklat finns i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Villkoren för studiemedel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår yrkanden om bl.a. studiemedel för omställning och livslångt lärande och möjligheten att ta tilläggs lån och merkostnads-lån.

Jämför reservation 1 (M) och 2 (V).

Motionerna

Studiemedel för omställning och livslångt lärande

I motion 2020/21:2378 av Johan Löfstrand m.fl. (S) föreslås att ett korttids-studiestöd införs som dels gör det möjligt att kombinera utbildning och arbete, dels ger fler möjligheter till utbildning senare i livet.

I motion 2020/21:1915 av Sara Heikkinen Breitholtz (S) anför motionären att man bör överväga en utredning om hur tiden med studiemedel kan förlängas och regelverket ändras för att stimulera till ett bättre lärande. Motionären föreslår bl.a. ett utökat antal veckor med studiemedel och höjd åldersgräns för studielån.

I kommittémotion 2020/21:3050 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkande 19 föreslås regeländringar för att underlätta utbildning och kompetensutveckling i vuxen ålder. Motionärerna föreslår att det ska införas ett särskilt studiemedel för personer mitt i arbetslivet, för s.k. utvecklingstid, som syftar till att ge människor förutsättningar till fortbildning eller att utveckla ny kompetens för att stärka sina möjligheter på arbetsmarknaden.

Tilläggs lån och merkostnads lån m.m.

I kommittémotion 2020/21:3102 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 30 föreslår motionärerna att alla studenter ska omfattas av möjligheten att ta tilläggs lån. Syftet är att förbättra studenternas boendesituation, att studenterna ska kunna efterfråga bostäder på marknadsmässiga villkor och att stimulera byggandet av nya studentbostäder.

I motion 2020/21:461 av Kerstin Lundgren (C) föreslås en utredning om huruvida CSN:s regelverk bör styra det akademiska läsåret. Enligt motionären bör det vara möjligt för lärosätena att förlägga läsåret friare över året samtidigt som studenterna kan få studiemedel för heltids- respektive deltidstudier utifrån lärosätenas läsperioder.

I kommittémotion 2020/21:1308 av Vasiliki Tsouplaki m.fl. (V) yrkande 5 anförs att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om förändrade

regler för merkostnadslån för instrumentköp för deltagare på folkhögskolans kurser.

Gällande rätt

Studiestödet

Studiestödet är en del av utbildningspolitiken och har som mål att verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Studiestödet ska vidare utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Studiestödet ska även ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. Målen för studiestödet slogs fast i samband med studiestödsreformen 2001 (prop. 1999/2000:10, bet. 1999/2000:UbU7, rskr. 1999/2000:96) och förtydligades genom riksdagens beslut om budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:UbU2, rskr. 2015/16:58).

Studiemedel, som är en del av studiestödet, består av en bidragsdel och en frivillig lånedel. Den som är över 20 år kan ansöka om studiemedel för studier på grundskole- och gymnasienivå på komvux och folkhögskola eller på högskola, universitet eller yrkeshögskola. Nivån på studiemedlet beror bl.a. på studietakt, antal studieveckor och på övriga inkomster. Vidare får studiemedel lämnas för varje vecka då den studerande bedriver studier på minst halvtid. Studierna måste dock pågå under en sammanhängande tid om minst tre veckor (3 kap. 2, 5 och 11–12 §§ studiestödslagen [1999:1395]). År 2021 uppgår studiemedlen totalt till 2 732 kronor per studievecka för heltidsstudier (10 928 kronor för studier på heltid i fyra veckor).

Åldersgränser för studiemedel

Studiemedel får lämnas längst t.o.m. det kalenderår då den studerande fyller 56 år (3 kap. 3 § studiestödslagen). Rätten till studiemedel i form av lån är dock begränsad fr.o.m. det år den studerande fyller 47 år, vilket innebär att det högsta antalet veckor med studielån en studerande har rätt till minskar för varje år mellan 47 och 56 års ålder. Detta gäller oavsett studienivå. Från och med det år den studerande fyller 57 år upphör således både rätten till bidrag och rätten till lån (3 kap. 9 § studiestödslagen). Den senaste höjningen av åldersgränserna trädde i kraft den 1 juli 2014. Då höjdes den övre åldersgränsen för studiemedel från 54 till 56 år, och nedtrappningen i rätten att låna höjdes med två år från 45 till 47 år. Syftet med höjningen var bl.a. att utöka möjligheten att finansiera studier med studiestöd för att göra det möjligt för fler att arbeta längre (prop. 2013/14:1 utg.omr. 15, bet. 2013/14:UbU2 s. 29 f., rskr. 2013/14:105).

Extra studieveckor

För varje utbildningsnivå (grundskolenivå, gymnasienivå och eftergymnasial nivå) finns det gränser för antalet veckor med studiemedel. Beroende på vilken tidigare utbildning den studerande har kan studiemedel betalas ut för studier

på grundskolenivå under 40, 80 eller 100 veckor och för studier på gymnasienivå under antingen 80 eller 120 veckor. För studier på eftergymnasial nivå kan studiemedel beviljas för 240 veckor.

När det gäller äldre studerande kan en person fr.o.m. det år då han eller hon fyller 40 år få studiemedel under ytterligare högst 40 veckor om det finns särskilda skäl. Med särskilda skäl avses om en person av arbetsmarknadsskäl eller av personliga eller andra liknande skäl behöver fullfölja en utbildning eller behöver en vidareutbildning eller en breddad utbildning som inte ryms inom det återstående antalet studiemedelsveckor. För att studiemedel ska kunna lämnas med hänsyn till särskilda skäl, bör det före studiernas början ha gått en viss tid sedan den studerande hade studiestöd för studier på den aktuella studienivån (3 kap. 8–10 §§ studiestödslagen, 3 kap. 6 och 7 §§ studiestödsförordningen [2000:655] och 5 kap. 1 § CSN:s föreskrifter och allmänna råd om beviljning av studiemedel [CSNFS 2001:1]).

Högre bidragsbelopp och tilläggsbidrag

Till studerande på grund- och gymnasienivå får studiebidrag lämnas med ett högre belopp per vecka fr.o.m. det kalenderår då den studerande fyller 25 år. Ett högre bidragsbelopp får även lämnas till studerande på eftergymnasial utbildning om det finns särskilda skäl samt till studerande som är yngre än 25 år och som har ett särskilt behov av ett sådant stöd. (3 kap. 13 § studiestödslagen)

Studiebidrag får även lämnas i form av tilläggsbidrag till studerande som har vårdnad om barn. För varje barn kan högst ett tilläggsbidrag motsvarande bidragsbeloppet vid heltidsstudier lämnas (3 kap. 13 a § studiestödslagen).

Tillägglån och merkostnadslån

Studielån får lämnas i form av tillägglån till studerande fr.o.m. det kalenderår då den studerande fyller 25 år och som året före studierna (2020) haft en inkomst som överstiger 197 540 kronor. Vid studier på heltid får tillägglån lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande har rätt till studiemedel utgör 1,98 procent av prisbasbeloppet. Sådana lån får lämnas under högst 120 veckor (3 kap. 14 § studiestödslagen).

Mot bakgrund av utbrottet av det nya coronaviruset och dess effekter avsatte regeringen i budgetpropositionen för 2021 medel för en tillfällig höjning av tillägglånet. Regeringen framförde att pandemin bl.a. har inneburit att fler människor har blivit arbetslösa och att arbetslösheten kan antas öka ytterligare framöver. En del av dessa kommer att kunna återgå i arbete när pandemin klingar av, medan andra behöver utbilda sig för att inte riskera att hamna i arbetslöshet under en längre tid. Enligt regeringen kan det därför finnas skäl att tillfälligt underlätta för fler personer att studera. Efter höjningen uppgår tillägglånet 2021 till 1 180 kronor per vecka vid heltidsstudier (2 c § förordningen (2020:201) om studiestöd vid spridning av viss smitta samt CSN:s webbplats, Tillägglån).

Studielån får även lämnas i form av merkostnadslån för extra kostnader i samband med studierna, exempelvis för pendlingsresor, utlandsstudier och undervisningsavgifter. Bestämmelser om merkostnadslån finns i 3 kap. 15 § studiestödslagen, samt i 3 kap. 13–14 § studiestödsförordningen. Av 3 kap. 14 § studiestödsförordningen framgår att CSN får meddela närmare föreskrifter om tilläggs lån och merkostnadslån.

Merkostnadslån för inköp av musikinstrument

I CSN:s föreskrifter och allmänna råd om beviljning av studiemedel framgår de grundläggande villkoren för merkostnadslån (8 kap.). Merkostnadslån kan bl.a. lämnas för inköp av musikinstrument, för dubbel bosättning, för resor vid studier i Sverige eller i något annat nordiskt land eller vid studier i utlandet, för försäkring vid studier i utlandet, för resor och logi vid studie- och praktikresa samt för vissa undervisningskostnader. Om det finns andra särskilda skäl kan merkostnadslån även lämnas för andra kostnader.

När det gäller köp av musikinstrument kan merkostnadslån lämnas i vissa fall. Av 3 kap. 13 § studiestödsförordningen framgår att detta endast gäller studerande vid en högskolas musikerprogram eller lärarutbildning som omfattar ämnet musik eller motsvarande utbildning samt att lånet gäller för inköp till skäligen kostnad av ett musikinstrument som är nödvändigt för att genomföra utbildningen. Vidare framgår av CSN:s föreskrifter att en studerande även kan få merkostnadslån för renovering av ett musikinstrument. Merkostnadslån kan beviljas för inköp eller renovering av ett instrument med ett belopp som motsvarar den faktiska kostnaden för inköpet eller renoveringen, dock högst med ett belopp som totalt motsvarar 300 procent av prisbasbeloppet (CSNFS 2001:1 8 kap. 7–7 a §§).

Det akademiska årets indelning

I 6 kap. 2 § högskoleförordningen (1993:100) anges att omfattningen av utbildningen ska anges i högskolepoäng där heltidsstudier under ett normalstudieår om 40 veckor motsvarar 60 högskolepoäng. Det finns inga bestämmelser som reglerar hur många terminer som ska finnas eller vid vilken tidpunkt som utbildning ska genomföras.

Enligt 3 kap. 16 § studiestödsförordningen ska ett studieår om 40 veckor anses omfatta 20 veckor under höstterminen och 20 veckor under vårterminen. Under en hösttermin ska 20 veckors studier i sin helhet anses pågå under det andra kalenderhalvåret även om en del av kurstiden är förlagd till januari månad följande kalenderhalvår.

Pågående arbete

Generösare villkor för omskolning högre upp i åldrarna

Av punkt 14 i den sakpolitiska överenskommelsen mellan regeringspartierna och Centerpartiet och Liberalerna, det s.k. januariavtalet, framgår bl.a. att

möjligheten att vidareutbilda sig eller omskola sig högre upp i åldrarna ska utökas och att det ska ges mer generösa villkor för detta inom studiemedelssystemet.

Under 2019 hade en utredare i uppdrag att biträda Utbildningsdepartementet med att ta fram förslag till åtgärder inom studiemedelssystemet för att främja omställning och vidareutbildning högre upp i åldrarna (U2019/01742/UH). Utredaren hade i uppdrag att bl.a. lämna förslag på en väl avvägd övre åldersgräns inom studiemedelssystemet. När det gäller förslag som rör den övre åldersgränsen för rätt till studiemedel har utredaren även haft i uppdrag att lämna förslag på anpassningar av den s.k. lånetrappan, dvs. det regelverk som innebär att rätten till studielån successivt begränsas från en viss ålder, samt vid behov lämna förslag på förändrade återbetalningsregler och avskrivningsregler i syfte att bl.a. helt eller delvis identifiera en möjlig finansiering för övriga förändringar som föreslås.

I promemorian Bättre studiestöd till äldre (U2019/04318/UH) lämnades förslag till åtgärder inom studiemedelssystemet för att främja omställning och vidareutbildning högre upp i åldrarna. I promemorian föreslogs bl.a. att åldersgränsen för rätt till studiemedel ska höjas från 56 till 60 år och att nedtrappningen i rätten att låna ska börja vid 51 år och sluta vid 60 år. Vidare föreslogs höjda åldersgränser för återbetalning av studielån och ett utökat antal veckor med studiemedel för personer över 40 år. Promemorian remitterades under våren 2020.

Åtgärder för att främja omställning och vidareutbildning

I budgetpropositionen för 2021 aviserade regeringen att den avser att återkomma till riksdagen med förslag om åtgärder inom studiemedelssystemet för att främja omställning och vidareutbildning högre upp i åldrarna. Regeringen framförde att det mot bakgrund av att medellivslängden ökar och pensionsåldrarna höjs finns både samhälleliga och individuella behov av att arbeta högre upp i åren. För att det ska vara möjligt att arbeta längre behövs möjligheter till omställning och kompetensutveckling under en större del av livet. Det krävs vidare, anförde regeringen, att den som funderar på att studera har möjlighet att finansiera studierna, så att utbildning och studiefinansiering framstår som ett möjligt alternativ. I propositionen beräknades även medel fr.o.m. 2022 för att möjliggöra höjda åldersgränser för rätt till studiemedel och studiestartsstöd samt ändrade återbetalningsregler (prop. 2020/21:1 utg.omr. 15 s. 25 f). Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2020/21:UbU1, rskr 2020/21:141).

Regeringen har därefter aviserat att en proposition om bättre studiestöd högre upp i åldrarna ska överlämnas till riksdagen i mars 2021 (Propositionsförteckning, Statsrådsberedningen 2021-01-12).

Utskottets ställningstagande

Sverige har ett av världens mest generösa studiestöd. Studiestödet syftar bl.a. till att göra det möjligt för människor att söka sig vidare till studier efter slutförd skolgång eller att senare i livet återuppta studier. Genom jämlika och jämställda möjligheter till utbildning bidrar studiestödssystemet till mer kunskap, kompetens och bildning i samhället. I dagens kunskapsamhälle ställs det krav på kompetensutveckling under större delen av yrkeslivet. Studiestödssystemet är därmed även en betydelsefull faktor för att möjliggöra omställning i arbetslivet.

I den sakpolitiska överenskommelsen mellan regeringspartierna och Centerpartiet och Liberalerna, det s.k. januariavtalet, framfördes att det är centralt att utöka möjligheterna att vidareutbilda sig eller omskola sig högre upp i åldrarna. Därefter har regeringen nyligen avisat att en proposition med förslag till åtgärder inom studiemedelssystemet för att främja omställning och vidareutbildning högre upp i åldrarna ska överlämnas till riksdagen i mars 2021. Utskottet ser inga skäl till att föregripa beredningen av den kommande propositionen.

När det gäller förslag om möjligheten till studiemedel för kortare utbildningsperioder eller för studier som bedrivs på deltid, vill utskottet påminna om att det i dag är möjligt att ansöka om studiestöd för studier på minst halvtid under en sammanhängande period om minst tre veckor. Mot denna bakgrund anser utskottet att studiestödssystemet även tillgodoser behoven för personer som studerar på deltid och under kortare tidsperioder. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 2020/21:1915 (S), 2020/21:2378 (S) och 2020/21:3050 yrkande 19 (MP).

När det gäller förslaget om att utöka möjligheten att söka tilläggsån till samtliga studerande vill utskottet anföra följande. Enligt gällande regelverk kan studerande över 25 år som har haft en viss arbetsinkomst före studiestarten ansöka om tilläggsån. Under 2021 har tilläggsånet tillfälligt höjts, bl.a. med hänvisning till att den pågående pandemin har medfört en högre arbetslöshet och därmed skäl att underlätta för fler personer att studera. Utskottet anser att de vidtagna åtgärderna och det gällande regelverket är väl avvägda och ser därför inget behov av att utöka möjligheten att söka tilläggsån i enlighet med motionärernas förslag.

När det sedan gäller förslagen om förändrade regler för merkostnadslån för instrumentköp för studerande inom folkhögskolan och om ändringar i studieårets terminsindelning vill utskottet påminna om att dessa förslag gäller frågor som regleras dels i studiestödsförordningen, dels i CSN:s föreskrifter och allmänna råd. Utskottet är inte berett att ta initiativ till ett tillkännagivande i dessa frågor. Därmed föreslår utskottet att motionerna 2020/21:461 (C), 2020/21:1308 yrkande 5 (V) och 2020/21:3102 yrkande 30 (M) avstyrks.

Återbetalning och avskrivning av studieskulder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår yrkanden om bl.a. studieskuldssavdrag för lärare i glesbygd, anstånd med återbetalning och slopad avskrivning av studielån vid 68 år.

Jämför reservation 3 (SD), 4 (KD) och 5 (L).

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:1936 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 15 föreslår motionärerna att det ska införas ett studieskuldssavdrag för lärare som tar anställning i glesbygd. Enligt motionärerna kommer det att åtgärda lärarbristen i glesbygden och bevara och återskapa en levande landsbygd.

I kommittémotion 2020/21:3142 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 4 föreslås en översyn av rätten till anstånd med återbetalning vid nya studier. En huvudregel bör vara att man så länge man studerar ska slippa betala av på sitt studielån, menar motionärerna. I yrkande 5 föreslår motionärerna en förlängd möjlighet till återbetalning av studielån t.o.m. det år man fyller 65 år.

I kommittémotion 2020/21:3225 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 8 föreslås en utredning för att se över om avskrivning av studielån vid 68 års ålder kan slopas. Enligt motionärerna bör studielån jämföras med andra lån och i stället betraktas som ett lån för kompetensutveckling.

Gällande rätt

Återbetalning av studieskuld

Enligt studiestödslagen ska den som har fått studielån betala tillbaka lånet. På lånet ska en årlig ränta betalas. Regeringen fastställer före varje kalenderårs början den ränta som ska gälla under året. För 2021 har räntan på studielån fastställts till 0,05 procent (4 kap. 1 § studiestödslagen).

Återbetalning av studielån ska börja när det vid ingången av ett kalenderår har gått minst sex månader efter utgången av den senaste tidsperiod för vilken låntagaren fått studiestöd. Om låntagaren har fått nya studielån under återbetalningstiden, ska de nya lånen läggas samman med de tidigare lånen. Återbetalningen av det sammanlagda lånet börjar året närmast efter det år under vilket låntagaren tagit emot de nya studielånen (4 kap. 3 och 5 §§ studiestödslagen).

Återbetalningstiden är som mest 25 år. Årsbeloppet för varje år beräknas utifrån skuldens storlek vid ingången av varje kalenderår, ränta för kalenderåret och den återstående återbetalningstiden. Vidare beräknas årsbeloppet så att återbetalningen ökar med 2 procent varje år, om full betalning sker och räntan enligt första stycket är oförändrad jämförd med föregående år (4 kap. 4 och 8 §§ studiestödslagen).

Nedsättning av årsbelopp

Låntagaren får ansöka om nedsättning av årsbeloppet om låntagaren tar emot studiehjälp, studiemedel eller studiestartsstöd, om låntagaren fullgör grundutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspåbud eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer eller om det i något annat fall finns synnerliga skäl. Årsbeloppet får sättas ned till 5 eller 7 procent av låntagarens inkomst, beroende på om låntagaren är äldre eller yngre än 50 år. Årsbeloppet får sättas ned till noll om årsbeloppet understiger 5 procent av prisbasbeloppet (4 kap. 12–14 §§ studiestödslagen).

Avskrivning av lån

Studielån som inte har betalats vid utgången av det år då låntagaren fyller 67 år ska skrivas av. Betalningsskyldigheten kvarstår dock för årsbelopp för de tre senaste kalenderåren som har förfallit till betalning. Om det finns synnerliga skäl, får dock också sådana årsbelopp skrivas av. Lån ska också skrivas av om låntagaren avlider, har hel sjukersättning och en sammanlagd inkomst som inte överstiger garantinivån för hel sjukersättning enligt 35 kap. 18 § socialförsäkringsbalken eller om det annars finns synnerliga skäl till det (4 kap. 25 § studiestödslagen). Med synnerliga skäl avses exempelvis att låntagaren bedöms ha en varaktigt nedsatt betalningsförmåga på grund av sjukdom eller handikapp (prop. 1999/2000:10 s. 123).

Pågående arbete

I promemorian Bättre studiestöd till äldre (U2019/04318/UH) föreslogs bl.a. att åldersgränsen för rätt till studiemedel ska höjas från 56 till 60 år och att nedtrappningen i rätten att låna ska börja vid 51 år och sluta vid 60 år. Vidare föreslogs höjda åldersgränser för återbetalning av studielån och ett utökad antal veckor med studiemedel för personer över 40 år. Promemorian remitterades under våren 2020.

Som framkommer i föregående avsnitt hade en utredare under 2019 i uppdrag att ta fram förslag till åtgärder inom studiemedelssystemet för att främja omställning och vidareutbildning högre upp i åldrarna (U2019/01742/UH). Utredaren hade bl.a. i uppdrag att lämna förslag på förändrade återbetalningsregler och avskrivningsregler i syfte att bl.a. helt eller delvis identifiera en möjlig finansiering för övriga förändringar som föreslås.

I budgetpropositionen för 2021 aviserade regeringen att åldersgränserna för rätt till studiemedel och studiestartsstöd ska höjas för att förbättra möjligheterna till att vidareutbilda sig eller omskola sig högre upp i åldrarna. Regeringen framförde även att vissa återbetalningsregler bör förändras i samband med att höjda åldersgränser införs inom studiemedlen (prop. 2020/21:1 utg.omr. 15 s. 26 och 34). Som även framkommer ovan har regeringen därefter aviserat att en proposition om bättre studiestöd högre upp i åldrarna ska

överlämnas till riksdagen i mars 2021 (Propositionsförteckning, Statsrådsberedningen 2021-01-12).

Särskilt om avskrivning av studieskulder

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden om studieskuldsavskrivning för lärare i glesbygd, bl.a. i betänkande 2018/19:UbU15 Studiestöd och i betänkande 2019/20:UbU9 Studiestöd.

Enligt gällande rätt finns det inga möjligheter att få sina studieskulder avskrivna för personer som tar arbete i någon särskild del av landet eller utbildar sig till ett visst yrke.

År 2017 föreslog den parlamentariska landsbygdskommittén (N2015:04) att regeringen skulle utreda om det ska bli möjligt att minska studieskuldena för personer som bor och är yrkesaktiva i de 23 kommuner som kommittén har identifierat där företagen har särskilda svårigheter när de ska utveckla sina verksamheter. Det innebär enligt kommittén att studieskuldena delvis ska kunna skrivas av för personer som väljer att bo och arbeta i landsbygdskommuner med särskilda utmaningar när det gäller demografi och produktionsförutsättningar. Om förslaget genomförs föreslog kommittén att studieskuldena ska skrivas ned med 10 procent per år, med ett tak på 30 000 kronor och minst 3 000 kronor per år (se Parlamentariska landsbygdskommitténs slutbetänkande För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd [SOU 2017:1]).

Regeringen behandlade frågan om nedskrivning av studieskulder enligt den parlamentariska landsbygdskommitténs förslag i propositionen En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder – för ett Sverige som håller ihop (prop. 2017/18:179). I propositionen framförde regeringen bl.a. att den avser att vidare analysera inom vilka sektorer som arbetsgivare har svårt att hitta kompetens på landsbygden samt återkomma med lämpliga åtgärder för att förbättra kompetensförsörjningen på landsbygden.

I oktober 2019 gav regeringen Tillväxtverket i uppdrag att analysera och föreslå åtgärder för att underlätta kompetensförsörjningen i Sveriges landsbygder (N2019/02735/RTL). Syftet med uppdraget är att underlätta för företag och offentliga arbetsgivare att rekrytera rätt kompetens och därigenom bidra till livskraftiga landsbygder. I Tillväxtverkets redovisning av uppdraget föreslog myndigheten en rad åtgärder för att komma till rätta med problemen kring kompetensförsörjning på Sveriges landsbygder, däribland att eventuellt införa avskrivning av studielån för att locka högutbildade personer till landsbygderna (Tillväxtverkets rapport Landsbygders kompetensförsörjning, mars 2020). Enligt uppgift från Regeringskansliet (Näringsdepartementet 2021-01-19) kommer regeringen i dagsläget inte att gå vidare med detta förslag.

Utskottets ställningstagande

Som nämnts ovan har förslag om studieskuldssavskrivning för lärare i glesbygd behandlats tidigare under valperioden, bl.a. i betänkandena 2018/19:UbU15, och 2019/20:UbU9. I likhet med tidigare ställningstaganden anser utskottet att det finns svårigheter med att använda studiestödssystemet som ett regionalpolitiskt instrument eftersom det kan leda till att systemet uppfattas som orättvist av låntagarna. Vidare delar utskottet regeringens uppfattning att en sammanhållen landsbygdspolitik måste behandla kompetensförsörjningsfrågorna både ur ett utbildningsperspektiv och ur ett näringslivsperspektiv. Utskottet kan även konstatera att regeringen i nuläget inte avser att gå vidare med Tillväxtverkets förslag om att eventuellt införa avskrivning av studielån för att locka högutbildade personer till landsbygderna.

När det gäller förslag om ändringar i regelverket för avskrivning av studielån vid 68 års ålder, förlängd möjlighet till återbetalning av studielån och anstånd med återbetalning av studieskulder vid nya studier vill utskottet återigen hänvisa till den proposition som regeringen väntas överlämna till riksdagen under våren 2021. Propositionen om ett bättre studiestöd högre upp i åldrarna väntas bl.a. innehålla förslag till åtgärder inom studiemedelsystemet för att främja omställning och vidareutbildning, däribland förslag om höjda åldersgränser för rätt till studiemedel och ändrade återbetalningsregler. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionerna 2020/21:1936 yrkande 15 (SD), 2020/21:3142 yrkandena 4 och 5 (KD) och 2020/21:3225 yrkande 8 (L).

Studiemedelsberättigade utbildningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår yrkanden dels om en översyn av studiemedelsberättigade yrkesutbildningar, dels om en översyn av möjligheten till studielån för studier vid folkhögskola.

Motionerna

I motion 2020/21:2736 av Josefin Malmqvist och Niklas Wykman (båda M) yrkande 6 framför motionärerna att det behövs en ökad koppling mellan vuxenutbildning och arbetsmarknad samt att möjligheten att göra godkända yrkesutbildningar studiemedelsberättigade bör ses över.

I motion 2020/21:3122 av Tobias Andersson (SD) yrkande 1 föreslår motionären att möjligheten till CSN-lån för studier vid folkhögskola bör ses över och begränsas.

Bakgrund och gällande rätt

Utbildning inom folkhögskolan

Målet för folkbildningspolitiken fastställdes genom riksdagens beslut om regeringens proposition Allas kunskap – allas bildning (prop. 2013/14:172, bet. 2013/14:KrU8, rskr. 2013/14:379). Målet är att folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället.

Folkhögskolorna, som är en del av folkbildningen, utgör bl.a. ett alternativ till den kommunala vuxenutbildningen för studier på grundläggande och gymnasial nivå. Inom folkhögskolan finns även vissa yrkesutbildningar på eftergymnasial nivå. Studier inom folkhögskolan på eftergymnasial nivå är exempelvis fritidsledarutbildning, tolkutbildning och yrkesutbildningar som motsvarar högst 80 veckors studier på heltid (2 år) och som utgör påbyggnad till gymnasieskolan och som för tillträde kräver en gymnasieexamen eller motsvarande kunskaper (studiestödsförordningen, bilaga B1).

Studiemedel för studier inom folkhögskolan

Av studiestödslagen 3 kap. 2 § framgår att den som är över 20 år kan ansöka om studiemedel för studier på grundskole- och gymnasienivå på bl.a. en folkhögskola. Det är regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer som beslutar om vilka läroanstalter och utbildningar som är studiemedelsberättigande.

För att en utbildning ska ge rätt till studiemedel måste den vara godkänd. Det är regeringen som bestämmer vid vilka läroanstalter och utbildningar som studerande kan få studiestöd (1 kap. 2 § studiestödsförordningen). I en bilaga till studiestödsförordningen finns en förteckning över de läroanstalter och utbildningar som berättigar till studiestöd.

Utbildning inom yrkeshögskolan

Riksdagen har fastlagt som mål för vuxnas lärande att alla vuxna ska ges möjlighet att utvidga sina kunskaper och utveckla sin kompetens i syfte att främja personlig utveckling, demokrati, jämställdhet, ekonomisk tillväxt och sysselsättning samt en rättvis fördelning (prop. 2000/01:72, bet. 2000/01:UbU15, rskr. 2000/01:229).

Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) har enligt sin instruktion (2011:1162) i uppgift att verka för att behoven av eftergymnasial yrkesutbildning tillgodoses. Med eftergymnasial yrkesutbildning avses sådan utbildning som inte är utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) eller en utbildning som kan leda till en examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.

I lagen (2009:128) om yrkeshögskolan finns bl.a. bestämmelser om syftet med utbildningarna i yrkeshögskolan. I lagen finns även bestämmelser som syftar till att säkerställa att eftergymnasiala yrkesutbildningar som svarar mot

arbetslivets behov kommer till stånd, att statens stöd för eftergymnasiala yrkesutbildningar fördelas effektivt, att eftergymnasiala yrkesutbildningar håller hög kvalitet och att behovet av eftergymnasiala yrkesutbildningar som avses leda till förvärvsarbete för de studerande, eller till en ny nivå inom deras yrke, tillgodoses inom smala yrkesområden (1 §). Utbildningarna inom yrkeshögskolan ska bl.a. ge sådana teoretiska, praktiska och erfarenhetsbaserade kunskaper som krävs för att eleverna självständigt och i arbetslag ska kunna utföra kvalificerade uppgifter i arbetslivet. Utbildningarna ska också utvecklas och bedrivas i samverkan mellan arbetsliv och utbildningsanordnare (6 §). En anordnare av utbildning inom yrkeshögskolan får efter anmälan bedriva utbildning även som uppdragsutbildning (10 §).

Av förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan framgår att för att en utbildning ska få ingå i yrkeshögskolan krävs det bl.a. att utbildningen svarar mot behov av kvalificerad arbetskraft i arbetslivet som inte tillgodoses genom en utbildning i de utbildningsformer som anges i myndighetens instruktion (se ovan). En yrkeshögskoleutbildning kan vidare alternativt medverka till att utveckla eller bevara kvalificerat yrkeskunnande inom ett smalt yrkesområde som är av betydelse för individen och samhället (1 kap. 3 §). Det är MYH som beslutar om en utbildning ska ingå i yrkeshögskolan. Beslutet ska avse en viss tid (1 kap. 4 §). MYH ska vid sin fördelning av statsbidrag eller särskilda medel särskilt ta hänsyn till i vilken grad en utbildning i kvalitativt och kvantitativt hänseende svarar mot arbetslivets behov av kvalificerad arbetskraft eller medverkar till att utveckla eller bevara kvalificerat yrkeskunnande inom ett smalt yrkesområde som är av betydelse för individen och samhället. Dessutom ska myndigheten ta hänsyn till i vilken grad en utbildning finansieras av arbetslivet och har en utifrån arbetslivets behov lämplig regional eller nationell placering (5 kap. 5 §).

Studiemedelsberättigade utbildningar inom yrkeshögskolan

Av studiestödsförordningens bilaga B 1 Viss utbildning på eftergymnasial nivå framgår att studiemedel får lämnas vid studier på heltid för sådan utbildning inom yrkeshögskolan enligt lagen om yrkeshögskolan som inte är uppdragsutbildning. Med uppdragsutbildning avses sådan utbildningsverksamhet som anordnas mot ersättning från uppdragsgivare som inte är en fysisk person och där uppdragsgivaren utser den som ska få delta i utbildningen. Av detta följer att samtliga utbildningar inom yrkeshögskolan är studiemedelsberättigade, förutom sådana utbildningar som bedrivs som uppdragsutbildning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framföra följande. Den svenska vuxenutbildningen med bl.a. kommunal vuxenutbildning, yrkeshögskolan och folkbildning erbjuder varierade möjligheter till utbildning. För dessa utbildningsformer finns regelverk och infrastruktur som möjliggör utbildningen i praktiken, bl.a.

med ett väl utbyggt studiefinansieringssystem. Det är utskottets mening att både folkhögskolor och yrkeshögskolor har stor betydelse för den svenska utbildningspolitiken och som arenor för att stärka människors aktiva deltagande i samhället, möjligheter till vidareutbildning eller att byta bana mitt i livet samt för att främja personlig utveckling, demokrati, jämställdhet och sysselsättning. Här kan även nämnas yrkeshögskolans roll att tillse behovet av eftergymnasial yrkesutbildning som svarar mot arbetslivets behov.

I detta sammanhang vill utskottet påminna om att det är regeringen som bestämmer vilka läroanstalter och utbildningar som ska vara studiemedelsberättigade, och de utbildningar som ger rätt till studiestöd finns i en förteckning i en bilaga till studiestödsförordningen. Däribland nämns – som framgår ovan – utbildningar inom folkhögskolan och samtliga utbildningar inom yrkeshögskolan, förutom de som drivs som uppdragsutbildningar. Utskottet ser ingen anledning att föreslå åtgärder utifrån motionsyrkandena och avstyrker därmed motionerna 2020/21:2736 yrkande 6 och 2020/21:3122 yrkande 1.

Studiemedel för studerande med funktionsnedsättning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår yrkanden om studiemedel för studerande med funktionsnedsättning.

Jämför reservation 6 (V).

Motionen

I kommittémotion 2020/21:251 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 5 föreslår motionärerna att regeringen ska ge CSN i uppdrag att i samarbete med lärosätena informera om anpassade studiemedel. Motionärerna framhåller att få studerande med funktionsnedsättning verkar känna till möjligheten att ansöka om långsammare studietakt med fullt studiemedel. Vidare föreslår motionärerna i yrkande 6 att regeringen ska tillsätta en utredning om ekonomiska villkor för studerande med funktionsnedsättning. För att fler personer med funktionsnedsättning ska kunna känna sig ekonomiskt trygga vid studier måste även tryggheten för dem utredas, menar motionärerna.

Bakgrund och gällande rätt

Studiemedel under sjukdom

Enligt 3 kap. 24 § studiestödslagen kan regeringen med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att studiemedel får lämnas för tid då den studerande är sjuk. I 3 kap. 26–32 §§ studiestödsförordningen finns bestämmelser om studiemedel vid sjukdom i vissa fall. Bland annat framgår

att studiemedel får lämnas för en sjukperiod som infaller under en tid för vilken den studerande har beviljats studiemedel (3 kap. 27 §). Vidare framgår att en studerande har rätt till studiemedel endast för en sådan sjukperiod eller den del av den som har godkänts av Försäkringskassan. Försäkringskassan ska godkänna sjukperioden om Försäkringskassan bedömer att en studerande på grund av sjukdom är helt oförmögen att bedriva sina studier eller till hälften oförmögen att bedriva sina heltidsstudier och att det rör sig om ett medicinskt väldokumenterat sjukdomstillstånd (3 kap. 29 §).

Studiestöd för personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning har möjlighet att ansöka om att få studiemedel för en högre studietakt än deras studieåtagande motsvarar, dvs. möjlighet att ansöka om fullt studiemedel för studier som bedrivs på deltid. Den studerande kan också ansöka om att få förlängd tid med studiemedel för att kompensera för den lägre studietakten. Denna möjlighet regleras inte i lag eller förordning (studiestödslagen, studiestödsförordningen eller CSNFS 2001:1) utan följer endast av praxis utifrån ett antal avgöranden från Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS): (avgörande den 6 februari 2006 ÖKS dnr 2005-04928, avgörande den 4 december 2006 ÖKS dnr 2006-03745, avgörande den 19 februari 2007 ÖKS dnr 2006-04080, avgörande den 9 augusti 2010 ÖKS dnr 2010-02113, avgörande den 27 april 2015 ÖKS dnr 2015-00874).

Enligt uppgift från CSN finns det ett antal villkor som måste uppfyllas för att en person ska beviljas en lägre studietakt utan att det påverkar studiemedlen: bl.a. att personen måste lägga ned mer tid än normalt på studierna på grund av funktionsnedsättning, att personen har nyttjat alla stödåtgärder som skolan erbjuder men ändå inte klarar att studera i normal studietakt och att personen har läkarintyg som styrker funktionsnedsättningen (uppgifter från CSN:s rättsavdelning 2020-12-15 samt CSN:s webbplats, Studier i en långsammare takt).

Avskrivning av studielån på grund av funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning kan i vissa fall ansöka om att få en del av studieskulden avskriven om det finns synnerliga skäl (4 kap. 25 § studiestödslagen). Detta gäller exempelvis om personen

- har hel sjukersättning och sammanlagd inkomst som inte överstiger garantnivån som för 2021 motsvarar 120 428 kronor
- har fått förlängd studietid på grund av funktionsnedsättning, vilket medfört behov att högre studielån
- har tvingas avbryta sin utbildning på grund av sjukdom eller skada.

(CSN:s webbplats, Avskrivning av studielån)

Vad som vidare avses med synnerliga skäl framgår enligt CSN av följande förarbeten (uppgift från CSN:s rättsavdelning 2020-12-16). Av regeringens

proposition 1999/2000:10 Ett reformerat studiestödssystem – där det nya studiestödssystemet med s.k. annuitetslån behandlas – framgår det att de regler som då gällde för avskrivning med hänsyn till synnerliga skäl för studielån i huvudsak fortsättningsvis även skulle gälla för annuitetslånet (s. 123).

De nuvarande reglerna om avskrivning vid dödsfall eller annars om det finns synnerliga skäl ska gälla även i det nya lånesystemet. Synnerliga skäl ska kunna anses föreligga om låntagaren under studietiden fått en skada som uppenbarligen hindrat att utbildningen fullföljs. Andra skäl kan vara mer varaktigt nedsatt betalningsförmåga på grund av sjukdom eller handikapp.

Vidare framgår av regeringens proposition 1987/88:116 om studiemedel (s. 50) följande:

I övrigt bör avskrivning av studieskulder endast ske i undantagsfall. [– – –] Vidare bör den som på grund av handikapp och som har fått en förlängd studietid utöver vad som får anses vara normalt för den aktuella utbildningen kunna få en del av sin skuld avskriven. Avskrivningen bör i sådant fall avse den merskudsättning som har uppkommit av denna anledning. Det bör understrykas att bestämmelsen enbart bör tillämpas i det fall vederbörande har ett mer varaktigt funktionshinder som uppenbarligen fördröjt studierna.

Avskrivning bör också kunna ske i det fall en studerande under sin studietid fått en skada eller sjukdom, som uppenbarligen hindrar att utbildningen fullföljs, eller att utbildningen utnyttjas i arbetslivet.

CSN:s informationsuppdrag

Enligt 2 § förordningen (2017:1114) med instruktion för Centrala studiestödsnämnden ska myndigheten ge lättillgänglig och behovsanpassad information och god service till berörda om de stöd som myndigheten administrerar. På sin webbplats informerar CSN bl.a. om villkoren för studiemedel för studerande i olika livssituationer, exempelvis för studerande i utlandet, för utländska medborgare, för studerande med barn och för studerande med funktionsnedsättning. När det särskilt gäller studiemedel för personer med funktionsnedsättning skriver CSN att denna grupp studerande i vissa fall kan få studera med en lägre studietakt och samtidigt behålla fullt studiemedel. I sammanhanget lämnas även information om studietakt, villkor och hur en ansökan går till (CSN:s webbplats, Studier i en långsammare takt, 2021-01-21).

Utskottets ställningstagande

När det gäller motionsyrkanden med förslag om studiemedel för studenter med funktionsnedsättning vill utskottet anföra följande. För denna grupp studerande finns det möjlighet att hos CSN dels ansöka om fullt studiestöd för studier som bedrivs på deltid, dels ansöka om förlängd tid med studiemedel för att kompensera för den lägre studietakten. Denna möjlighet regleras inte i lag utan följer av praxis. Det finns även möjlighet att ansöka om avskrivning av den merskudsättning som uppkommit av en förlängd studietid. Utskottet

vill även påminna om att CSN enligt sin instruktion har i uppdrag att lämna lättillgänglig och behovsanpassad information om de stöd som myndigheten administrerar. Myndigheten har också publicerat information på sin webbplats om s.k. anpassade studiemedel. Utskottet anser att regelverk och praxis är väl avvägda och för närvarande tillräckliga. Därmed föreslår utskottet att motion 2020/21:251 yrkandena 5 och 6 avstyrks.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som beretts i förenklad ordning.

Jämför särskilt yttrande 1 (M), 2 (SD), 3 (C) och 4 (KD).

Utskottets ställningstagande

I betänkandet behandlas motionsyrkanden som rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlat tidigare under valperioden. Under riksmötet 2018/19 har detta gjorts i betänkandena 2018/19:UbU2 och 2018/19:UbU15 och under riksmötet 2019/20 i betänkandena 2019/20:UbU2 och 2019/20:UbU9. Riksdagen har avslagit motionsyrkandena i enlighet med utskottets förslag. Utskottet ser ingen anledning att nu göra någon annan bedömning och avstyrker därför de motionsyrkanden som finns upptagna i bilaga 2.

Reservationer

1. Tilläggs lån och merkostnads lån m.m., punkt 2 (M)

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3102 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 30 och avslår motionerna

2020/21:461 av Kerstin Lundgren (C) och

2020/21:1308 av Vasiliki Tsouplaki m.fl. (V) yrkande 5.

Ställningstagande

Enligt Boverket råder det underskott på studentbostäder i 20 av landets 28 högskolekommuner. Underskott finns i såväl stora som små högskolekommuner samt i de flesta storstadsregioners högskolekommuner.

En heltidsstudent har vanligtvis inga inkomster utan är helt beroende av stöd från staten. I nuläget kan en genomsnittlig student få ut max 10 860 kronor i månaden från Centrala studiestödsnämnden (CSN), varav ca 3 292 kronor utgör bidrag och 7 568 kronor ett förmånligt lån (i dag är räntan 0,16 procent).

I Sverige fokuserar debatten om studentbostäder på hur vi ska kunna bygga bostäder i en prisklass som CSN-beroende studenter kan efterfråga. Problemet är att systemet för studiemedel saknar flexibilitet och sällan möjliggör för studenter att efterfråga bostäder till en hyra som gör det lönsamt att bygga. En nyproducerad studentlägenhet kostar ca 6 000 kronor i månaden att hyra. Utöver den översyn av byggreglerna som vi föreslagit, bl.a. för att möjliggöra nyproduktion av små och yteffektiva lägenheter, föreslår vi att alla studenter ska ges möjlighet att ta tilläggs lån. Redan i dag finns ett system för tilläggs lån som vänder sig till personer som är minst 25 år och som arbetat tidigare. Under som längst 120 veckor kan de få som mest ytterligare 936 kronor i veckan. Vi vill möjliggöra för alla som studerar att söka tilläggs lån för samma period som de är berättigade det befintliga studiestödet. På så sätt kan byggandet av studentbostäder stimuleras och studenternas boendesituation förbättras avsevärt.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

2. Tilläggslån och merkostnadslån m.m., punkt 2 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:1308 av Vasiliki Tsouplaki m.fl. (V) yrkande 5 och
avslår motionerna
2020/21:461 av Kerstin Lundgren (C) och
2020/21:3102 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 30.

Ställningstagande

Folkhögskolorna erbjuder en stor bredd av utbildningar inom kultur och media. Reglerna för merkostnadslån för instrument gäller däremot inte för studerande på folkhögskola, utan bara studerande på högskolenivå. Mot denna bakgrund anser jag därför att regeringen bör återkomma med förslag om förändrade regler för merkostnadslån för instrumentköp så att de även gäller för deltagare på folkhögskolans kurser.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

3. Återbetalning och avskrivning av studieskulder, punkt 3 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD) och Michael Rubbestad (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:1936 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 15 och
avslår motionerna
2020/21:3142 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 4 och 5 samt
2020/21:3225 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 8.

Ställningstagande

En levande landsbygd kräver att man värnar dess skolor. Vi föreslår därför att examinerade lärare – alla inriktningar – som tar anställning i områden som av Jordbruksverket definieras som glesbygd ska få 15 procent av sin studieskuld avskriven varje år under den tid de arbetar i glesbygden. Maxtaket är en total studieskuld på 300 000 kronor. Detta syftar till att åtgärda lärarbristen i glesbygd, bevara och återskapa en levande landsbygd samt i högre grad möjliggöra skolverksamhet i glesbygd.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

4. Återbetalning och avskrivning av studieskulder, punkt 3 (KD)

av Pia Steensland (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3142 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 4 och 5 samt avslår motionerna

2020/21:1936 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 15 och

2020/21:3225 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 8.

Ställningstagande

Personer som har tagit studielån ska enligt regelverket börja betala tillbaka på lånet tidigast sex månader efter att det sista studiestödet betalades ut. Den som tagit studielån tidigare betalar tillbaka direkt när studiestödet upphör. För den som vill minimera sitt lån och studera utan studiestöd kan det vara besvärligt att samtidigt som man studerar vidare tvingas till att påbörja sin återbetalning. Då finns visserligen möjligheten till nedsättning av återbetalningstakten. Jag menar att en huvudregel i stället bör vara att man så länge man studerar ska slippa betala av på sitt studielån. Naturligtvis måste det finnas gränser för hur länge en person ska ha rätt att avvakta med sin återbetalning. Detta behöver utredas.

När vi lever längre och arbetslivet förlängs bör också lånens återbetalningstid förlängas. Jag anser därför att tiden för återbetalning av studielån bör förlängas t.o.m. det år man fyller 65 år. Det måste finnas en chans att hinna betala tillbaka studielånen, annars kan det i sig hindra människor från att satsa på en ny utbildning.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

5. Återbetalning och avskrivning av studieskulder, punkt 3 (L)

av Roger Haddad (L) och Maria Nilsson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3225 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 8 och
avslår motionerna
2020/21:1936 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 15 och
2020/21:3142 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 4 och 5.

Ställningstagande

För att stimulera ett längre arbetsliv vill vi att åldersgränserna i studiemedelsystemet ska ses över i syfte att höja dessa. Samtidigt är det viktigt att lånedelen betraktas som ett lån för kompetensutveckling som inte skrivs av vid en viss ålder. Vi föreslår därför att framtida studielån inte ska kunna skrivas av vid 68 års ålder utan i det avseendet vara jämställda med andra lån.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

6. Studiemedel för studerande med funktionsnedsättning, punkt 5 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:251 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkandena 5 och 6.

Ställningstagande

Universitets- och högskolerådet (UHR) har visat att studenter med funktionsnedsättning i betydligt högre grad än andra studenter upplever ekonomiska svårigheter i samband med studierna. Dessutom tycks få känna till möjligheten att ansöka om långsammare studietakt med fullt studiemedel. Samtidigt får många av de som söker avslag på sin ansökan. Jag anser därför att regeringen bör ge CSN i uppdrag att i samarbete med lärosätena tydligt informera om anpassade studiemedel.

Den som fått förlängd studietid på grund av funktionsnedsättning och därmed behövt låna mera pengar kan ansöka om att få en del av studielånet avskrivet. Det finns däremot inga garantier. Denna osäkerhet kan innebära att studenter som behöver anpassad studietakt ändå försöker klara studierna med normal studietakt för att inte dra på sig extra lån. Ett sätt att lösa detta kan vara att den som får långsammare studietakt med fullt studiemedel automatiskt får den överskjutande lånedelen avskriven. Många studenter med funktionsnedsättning efterlyser möjligheten att vara sjukskriven på deltid och studera på deltid. För att fler personer med funktionsnedsättning ska kunna känna sig ekonomiskt trygga vid studier måste även tryggheten för dem utredas. Regeringen bör därför tillsätta en utredning om ekonomiska villkor för studerande med funktionsnedsättning.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

Särskilda yttranden

1. Motioner som bereds förenklat, punkt 6 (M)

Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns upptagna i bilaga 2 eftersom motsvarande förslag har behandlats av utskottet i betänkandena 2018/19:UbU15 och 2019/20:UbU9. Vi vidhåller vårt partis ståndpunkter i motsvarande frågor men avstår från att ge uttryck för dem i detta betänkande.

2. Motioner som bereds förenklat, punkt 6 (SD)

Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD) och Michael Rubbestad (SD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns upptagna i bilaga 2 eftersom motsvarande förslag har behandlats av utskottet i betänkandena 2018/19:UbU15 och 2019/20:UbU9. Vi vidhåller vårt partis ståndpunkter i motsvarande frågor men avstår från att ge uttryck för dem i detta betänkande.

3. Motioner som bereds förenklat, punkt 6 (C)

Fredrik Christensson (C) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns upptagna i bilaga 2 eftersom motsvarande förslag har behandlats av utskottet i betänkandena 2018/19:UbU15 och 2019/20:UbU9. Jag vidhåller mitt partis ståndpunkter i motsvarande frågor men avstår från att ge uttryck för dem i detta betänkande.

4. Motioner som bereds förenklat, punkt 6 (KD)

Pia Steensland (KD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns upptagna i bilaga 2 eftersom motsvarande förslag har behandlats av utskottet i betänkandena 2018/19:UbU15 och 2019/20:UbU9. Jag vidhåller mitt partis ståndpunkter i motsvarande frågor men avstår från att ge uttryck för dem i detta betänkande.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2020/21

2020/21:138 av Mikael Eskilandersson (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bosätta i glesbygdskommuner ska kunna få sina studielån avskrivna snabbare och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:251 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge CSN i uppdrag att i samarbete med lärosätena informera om anpassade studiemedel och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om ekonomiska villkor för studerande med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:461 av Kerstin Lundgren (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdra till regeringen att utreda om CSN:s regelverk ska styra det akademiska läsåret som i dag och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1080 av Helena Antoni (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att avskaffa fribeloppet och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1086 av Josefin Malmqvist m.fl. (M):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att införa ett stipendium för utbildningar där det råder arbetskraftsbrist eller är samhällsekonomiskt motiverat med fler sökande och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1159 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att frigöra rätten till studiemedel från inkomst av lön och i stället koppla den till avklarade poäng och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1217 av Edward Riedl (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att höja eller slopa fribeloppet för att kunna beviljas studiemedel och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1308 av Vasiliki Tsouplaki m.fl. (V):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om förändrade regler för merkostnadslån för instrumentköp för deltagare på folkhögskolans kurser och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1546 av Jan Ericson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa studielån för körkort för alla och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1636 av Anna-Caren Sätherberg och Kalle Olsson (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kompetensförsörjning i landsbygdskommuner och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1749 av Louise Meijer (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om rätten till CSN-lån som student oavsett inkomst och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1903 av Markus Wiechel (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att studiebidragets storlek bör anpassas till respektive studieort och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av kurser som berättigar studiestöd och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att slopa rätten till CSN-stöd för religionsstudier utomlands och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1915 av Sara Heikkinen Breitholtz (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att utreda hur studiemedel kan förlängas och regelverket ändras för att stimulera till ett bättre lärande och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1932 av Patrick Reslow m.fl. (SD):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de studenter som går en utbildning som är viktig för arbetsmarknadens behov och för landets ekonomi ska få höjt studiebidrag och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1936 av Patrick Reslow m.fl. (SD):

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om studieskuldssavskrivning för glesbygdslärare och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2028 av Per Ramhorn m.fl. (SD):

78. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att utreda och kostnads kalkylera ett nytt system för att förbättra villkoren för läkare och sjuksköterskor i glesbygden och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2378 av Johan Löfstrand m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att införa korttidsstudiestöd och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2466 av Marta Obminska (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att avskaffa inkomstbegränsning vid berättigandet av studiemedel och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2686 av Nina Lundström (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kapitalinkomster och återbetalningsskyldighet i fråga om CSN-lån och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2736 av Josefin Malmqvist och Niklas Wykman (båda M):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra godkända utbildningar studiemedelsberättigade och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ersättningssystemen till de studerande bör samordnas och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2809 av Magnus Jacobsson m.fl. (KD):

53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det möjligt att ta lastbils- och busskörkort med studielån och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3003 av Noria Manouchi (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uteblivet studiestöd och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3050 av Mats Berglund m.fl. (MP):

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om regeländringar för att underlätta utbildning och kompetensutveckling i vuxen ålder och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3102 av Josefin Malmqvist m.fl. (M):

30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att studenter ska ha möjlighet att ta tilläggsloan, t.ex. för att kunna efterfråga bostäder på marknadsmässiga villkor, och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3122 av Tobias Andersson (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa CSN-lån för studier vid folkhögskola och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3142 av Pia Steensland m.fl. (KD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka möjligheterna för äldre att studera med CSN-lån och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av rätten till anstånd med återbetalning vid nya studier och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förlängd möjlighet till återbetalning av studielån till och med det år man fyller 65 år och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nya maximiregler för studier på eftergymnasial nivå och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över på vilket sätt det extra tillägget till studiebidraget ges och hur stödet förhåller sig till andra stöd i arbetet med att förbättra stödet till ekonomiskt utsatta barn och barnfamiljer och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3225 av Maria Nilsson m.fl. (L):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda att slopa avskrivningen av studielån vid 68 års ålder och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3286 av Fredrik Christensson m.fl. (C):

47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att införa ett mer flexibelt studiemedelssystem som premierar studenter som avslutar sina studier före utsatt tid och skapa möjlighet för de som behöver mer tid, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:3333 av Kristina Axén Olin m.fl. (M):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning om studiemedelssystemet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning om ett nytt stipendiesystem för ökad genomströmning på högskolan och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3373 av Mats Green m.fl. (M):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bättre möjligheter att finansiera studier mitt i livet och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet i förslagspunkt 6

Motion	Motionärer	Yrkanden
6. Motioner som bereds förenklat		
2020/21:138	Mikael Eskilandersson (SD)	
2020/21:1080	Helena Antoni (M)	
2020/21:1086	Josefin Malmqvist m.fl. (M)	9
2020/21:1159	Ann-Sofie Lifvenhage (M)	
2020/21:1217	Edward Riedl (M)	
2020/21:1546	Jan Ericson (M)	
2020/21:1636	Anna-Caren Säterberg och Kalle Olsson (båda S)	
2020/21:1749	Louise Meijer (M)	2
2020/21:1903	Markus Wiechel (SD)	1–3
2020/21:1932	Patrick Reslow m.fl. (SD)	14
2020/21:2028	Per Ramhorn m.fl. (SD)	78
2020/21:2466	Marta Obminska (M)	
2020/21:2686	Nina Lundström (L)	
2020/21:2736	Josefin Malmqvist och Niklas Wykman (båda M)	9
2020/21:2809	Magnus Jacobsson m.fl. (KD)	53
2020/21:3003	Noria Manouchi (M)	
2020/21:3142	Pia Steensland m.fl. (KD)	3, 6 och 7
2020/21:3286	Fredrik Christensson m.fl. (C)	47
2020/21:3333	Kristina Axén Olin m.fl. (M)	3 och 4
2020/21:3373	Mats Green m.fl. (M)	3